

Давиденко Ірина Ігорівна

*ДВНЗ “Прикарпатський національний університет
ім. В. Стефаника”*

*Аспірант кафедри загальної та експериментальної психології
м. Івано-Франківськ*

Актуальність вивчення життєвої перспективи безробітних

Беручи до уваги сучасний стан економічних та соціальних зрушень, питання життєвої перспективи особистості все частіше стає об'єктом дослідження різних наук про людину та суспільство. Особливо проблема впорядкованої картини майбутнього актуалізується у кризових ситуаціях, коли від людини вимагається новий підхід у конструюванні реальності.

Однією із таких кризових ситуацій є безробіття. Сьогодні такі побутові теми як «втрата роботи», «труднощі у пошуках гідної праці» стають агентами творення життєвого світу особистості та її майбутнього. Відтак для сучасних дослідників ці «маркери» суспільних процесів стають викликом: яким чином такі ситуації впливають на особистість, на її адаптивність.

Українська психологічна наука тільки впродовж останнього десятиліття почала цікавитися тематикою безробіття (О.В. Киричук, О.В. Корчевна, В.О. Руднюк, С.О. Тарасюк та ін.), у той час, коли колеги із Сполучених Штатів Америки та країн Європи ще з кінця 30-х років минулого століття всесторонньо розробляли вищезазначену проблематику, – починаючи від впливу на здоров'я та завершуючи навчальними програмами роботи із безробітними (В.В. Arnetz, J. Wasserman, H. Berth, P. Förster, F. Balck, E. Brähler, T.A. Blakely, S.C. Collings, J. Atkinson, M.H. Brenner, P. Eisenberg, P. F. Lazarsfeld, N. T. Feather, D. M. Fryer, R. L. Payne, M. Jahoda, F.M. McKee-Ryan, K. I. Paul, K. Moser та ін.). На жаль, нас у нашій країні ще не існує психологічної служби, метою якої була б терапія, психологічний супровід та консультування людей у ситуації втрати роботи. Тому створення публікацій, присвячених психології безробіття, є відповіддю науковців на запити часу.

Та чи приділяється достатньо уваги тому, що відбувається з особистістю в подібних ситуаціях, коли віра в себе втрачається, з'являється невпевненість у

завтрашньому дні, переживається самотність? Особливо нелегко доводиться людям, які несподівано втратили роботу, доходи, соціальний статус в суспільстві і віру в майбутнє.

Аналізуючи життєву ситуацію безробітного, ми її визначаємо як кризову і стресову; це травматична ситуація, яка змінює якість життя людини на соціальному, фізичному і психічному рівнях. На фізичному рівні зростає ймовірність психосоматичних захворювань, особливо нервової, ендокринної, серцево-судинної і травної систем. На соціально-психологічному рівні така людина разом з роботою втрачає соціальний статус: змінюється сімейно-рольова структура, людина «випадає» зі звичного кола спілкування і розпорядку дня, губляться важливі смисли і способи адаптації. Як наслідок – зростання соціальної ізоляції, конфліктності, сімейних розлучень. Те, що було важливим, що підтримувало і забезпечувало, що було частиною Я-концепції раптово руйнується, людина переживає соціальну «стигматизацію», адже ситуація безробіття є не тільки психотравмуючою, а й неприйнятною в соціумі, в якому панує культ успіху й матеріальної забезпеченості [4].

Стабілізувати психоемоційний, а відтак і соматичний стан безробітного може створення його осмисленої життєвої перспективи [3]. Науковці, які розробляють футуристичну проблематику вбачають актуальність створення перспективи майбутнього у можливості зробити його якнайбільш безпечним та комфортним.

Загалом стратегування майбутнього забезпечує підґрунття та визначає вектори наступного розвитку особистості. Створити життєву перспективу можливо за допомогою методу футуристичного наративу.

Одним із психологічних чинників, що сприяє активності безробітного на ринку праці, є створення візії майбутнього. Це допоможе залучити безробітного до продуктивної співпраці, спрямованої на подолання ситуації безробіття. Цінність подолання безробіття та особистісного благополуччя вноситься в контекст життя безробітного, інтеріоризується ним і стає смислом, який є мотивуючою силою (В.Е. Франкль). Безробітний у такому випадку стає більш

суб'єктивно причетним та відповідальним за власне майбутнє. Слід зауважити, що футуристичний наратив має також психодіагностичну функцію (визначає актуальний рівень домагань, смисли, рівень усвідомленості та стратегії конструювання перспективи майбутнього тощо). Таким чином, людина має можливість прогнозувати та аналізувати особливості свого становлення та корегувати «проблемні ділянки» картини майбутнього. У багатьох випадках процедура створення футуристичного наративу включає поряд з пізнавальним, констатуючим аспектом, також аспект перетворюючий, конструктивний, в якійсь мірі, й творчий.

Можна виділити такі функціональні переваги створення футуристичного наративу (як конструювання життєвої перспективи) безробітними:

1. адаптаційна, стабілізуюча (випереджаюча адаптація до очікуваної (бажаної / не бажаної) життєвої ситуації);
2. операційна (можливість оперувати конструктами та ситуативними маркерами);
3. смислоактуалізуюча (сприяє осмисленню ситуації);
4. дистанціююча (прописуючи своє уявлення щодо майбутнього, людина має змогу ніби «поглянути на ситуацію зі сторони»);
5. структурування та стратегування (створюються структура майбутнього та виділяються стратегії реалізації життєвих завдань);
6. психотерапевтична (дає змогу відреагувати переживання, пов'язані із актуальною та очікуваною ситуацією; потужна метафора для розуміння життя [1; 2];
7. актуалізуюча (в процесі нарації людина артикулює свій досвід відповідно заданій ситуації) [1].

Література

1. Нувярinen M. Towards a conceptual history of narrative. The travelling concept of narrative. [Електронний ресурс] / М. Нувярinen. – Helsinki: Helsinki Collegium for Advanced Studies, 2006. – P. 20-42. – Режим доступу до журналу:

http://www.helsinki.fi/collegium/journal/volumes/volume_1/index.htm.

2. Schiff B. The Function of Narrative: Toward a Narrative Psychology of Meaning // B. Schiff / Narrative works: Issues, Investigations & Interventions. – 2012. – [Vol 2. – №1](#). – P. 33-47.
3. Давиденко І.І. Створення життєвої перспективи особистості з позиції соціального конструктивізму/ І. Давиденко // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – 2012. Вип. № 19. – С. 157-166.
4. Давиденко І.І. Особистість і безробіття: психологічний аналіз / І. Давиденко // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. – 2013. – Вип. 18. – Ч.1. (надіслано у видавництво).